

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

**з дисципліни**

**Бухгалтерський облік туристичної діяльності**

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»
освітня програма	«Міжнародний туристичний бізнес»
спеціалізація	_____
вид дисципліни	обов'язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу	

Укладач: к.е.н, доц. Євтушенко О.В.

## **1. Навчальний контент:**

### **РОЗДІЛ 1. УПРАВЛІННЯ ОБСЯГАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

#### **Тема 1. Підприємницька діяльність – основа туристичного бізнесу**

Сутність та особливості підприємницької діяльності в туризмі.

Ресурсне забезпечення туристичної діяльності. Загальні показники оцінки туристичної діяльності. Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні.

Основні суб'єкти підприємницької діяльності в туризмі.

#### **Тема 2. Управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах**

Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах. Поняття, характеристика туристичного продукту: туристичні послуги та туристичні товари. Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. Показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг туроператорів, турагентів, бюро подорожей та екскурсій.

Вихідні передумови, цілі та завдання управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах. Структурно-логічна схема процесу управління обсягом реалізації послуг та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Оптимізація продуктової програми відповідно до стратегії розвитку підприємства. Визначення обсягу надання послуг у точці беззбиткової діяльності, мінімальної та нормальної рентабельності.

### **РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

#### **Тема 3. Матеріальні ресурси туристичних підприємств**

Поняття економічних ресурсів і ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Складові частини ресурсного потенціалу та взаємозв'язок у процесі надання туристичних послуг. Форми економічного взаємозв'язку окремих елементів ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Особливості використання ресурсного потенціалу туристичних підприємств.

Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу туристичних підприємств.

Сутність матеріальних ресурсів туристичних підприємств. Основні елементи матеріальних ресурсів: основні фонди, оборотні фонди та матеріальна частина фондів обертання.

Суть та основні елементи матеріально-технічної бази туристичних підприємств. Основні фонди підприємств туристичної сфери. Характеристика основних фондів туристичних підприємств. Види та оцінка вартості основних фондів туристичних підприємств.

Поняття виробничої потужності та пропускної спроможності засобів розміщення туристів. Особливості оцінки ефективності використання виробничої потужності та пропускної спроможності підприємств готельного господарства туристичних комплексів.

Матеріальні оборотні фонди та фонди обертання підприємств, особливості їх складу в туристичних підприємствах. Показники оцінки забезпеченості туристичних підприємств оборотними фондами та фондами обертання.

Вихідні передумови, цілі та завдання управління матеріальними ресурсами туристичних підприємств.

Методика обґрунтування потреби в прирості основних фондів підприємств туристичної сфери. План розвитку матеріально-технічної бази туристичних підприємств.

#### **Тема 4. Трудові ресурси підприємств туристичної сфери**

Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі. Суспільне значення праці працівників туристичної сфери.

Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу туристичних підприємств. Класифікація трудових ресурсів в туризмі. Джерела формування трудових ресурсів. Діяльність

підприємств туристичної сфери на ринку робочої сили. Соціальні гарантії працівникам туристичних підприємств.

Вихідні передумови, цілі та завдання управління трудовими ресурсами туристичних підприємств, Поняття продуктивності, ефективності й якості праці в туризмі. Показники оцінки продуктивності праці працівників туристичних підприємств. Особливості визначення та оцінки рівня продуктивності праці на туристичних підприємствах. Фактори, що обумовлюють рівень та можливості зростання продуктивності праці на туристичних підприємствах. Ефективність використання трудових ресурсів на туристичних підприємствах. Основні напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів в туризмі.

Організація матеріального стимулювання праці працівників на туристичних підприємствах. Принципи стимулювання праці в умовах ринкових відносин та їх використання на туристичних підприємствах.

Форми і системи оплати праці, що застосовуються на туристичних підприємствах: їх сутність, переваги та недоліки. Принципи вибору форм та систем організації заробітної плати.

Сутність преміальної системи. Особливості змісту й організації виплат за різними преміальними системами.

Планування потреби в трудових ресурсах на туристичних підприємствах. Забезпечення взаємозв'язку програми розвитку трудових ресурсів з основними показниками діяльності підприємств туристичної сфери. Методи планування чисельності персоналу на туристичних підприємствах в цілому та по окремих категоріях персоналу.

### **Тема 5. Фінансові ресурси туристичних підприємств**

Суттєвість і роль фінансів туристичних підприємств та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та зі складовими фінансового ринку. Методи впливу державного фінансового механізму на фінансову діяльність туристичних підприємств. Форми взаємозв'язку фінансової діяльності підприємств з окремими елементами фінансового ринку: кредитним, цінних паперів, валютним і страховим. Взаємозв'язок фінансової діяльності туристичних підприємств з найважливішими інститутами фінансового ринку: комерційними банками, фондовими і валютними біржами, інвестиційними фондами, пенсійним фондом, страховими компаніями тощо. Завдання фінансів туристичних підприємств.

Поняття фінансових ресурсів туристичних підприємств, їх склад та характеристика. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств туристичної сфери.

Джерела та порядок формування основних і оборотних засобів туристичних підприємств, співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел їх формування.

Фінансові фонди туристичних підприємств, порядок їх формування і напрямки використання. Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств. Цілі та завдання управління фінансовими ресурсами туристичних підприємств.

## ***РОЗДІЛ 3. ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНSOVA ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ***

### **Тема 6. Доходи підприємств туристичної сфери**

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Економічна сутність доходів підприємств туристичної сфери, характеристика їх складу. Класифікація доходів підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності та відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку.

Особливості та джерела утворення доходів підприємств туристичної сфери. Комерційний дохід від надання послуг як головна складова доходів туристичних підприємств. Джерела формування комерційного доходу туроператорів та турагентів.

Показники, що характеризують обсяг та рівень комерційних доходів від надання послуг туристичними підприємствами, методика їх розрахунку. Фактори, що впливають на формування комерційного доходу від надання послуг туристичними підприємствами.

Цілі та завдання управління доходами підприємств туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління доходами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методи планування доходів туристичних підприємств в цілому та по окремих видах доходів.

Особливості управління формуванням інших видів доходів підприємств туристичної сфери.

### **Тема 7. Поточні витрати та собівартість послуг на підприємствах туристичної сфери**

Економічна сутність поточних витрат туристичних підприємств. Класифікація поточних витрат підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності, функціонального призначення, за елементами витрат відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку.

Поняття, склад та структура експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів. Поточні витрати турагентів та туроператорів.

Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. Експлуатаційна та повна собівартість послуг розміщення. Особливості визначення собівартості туристичного продукту.

Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на туристичних підприємствах: абсолютні, відносні, показники ефективності.

Фактори, що визначають обсяг та рівень поточних витрат підприємств туристичної сфери.

Характеристика впливу на поточні витрати зовнішніх та внутрішніх факторів.

Цілі та завдання управління поточними витратами на підприємствах туристичної сфери.

Структурно-логічна схема процесу управління поточними витратами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу.

Планування обсягу поточних витрат підприємств туристичної сфери. Методи обґрунтування плану поточних витрат підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих групах витрат.

### **Тема 8. Прибуток та рентабельність на підприємствах туристичної сфери**

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Види та джерела утворення прибутку підприємств туристичної сфери. Економічні підходи до характеристики прибутку підприємства: залежно від виду діяльності, порядку визначення, методика оцінки, мети визначення. Поняття мінімального, цільового, нормального та максимального прибутку туристичних підприємств, методичні підходи до оцінки його розмірів.

Поняття рентабельності підприємств туристичної сфери. Показники вимірювання прибутковості та рентабельності туристичних підприємств.

Фактори, що впливають на формування прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих видах діяльності (окремих господарських операціях).

Вихідні передумови та зміст управління прибутком (фінансовим результатом) та рентабельністю підприємств туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління фінансовими результатами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Поняття можливого та необхідного обсягу прибутку, методичні підходи до визначення їх обсягу.

Методи планування можливого прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих джерелах формування.

### **Тема 9. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг**

Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці. Наукові теорії ринкового ціноутворення.

Система і класифікація цін на товари і послуги споживчого ринку.

Особливості державного регулювання цін в Україні на сучасному етапі та його вплив на ціноутворення на туристичних підприємствах. Співвідношення регульованих та вільних ринкових цін на продукцію, товари та послуги на туристичних підприємствах.

Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. Суть та склад ціни туристичного продукту. Комплексність ціни туристичного продукту. Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. Поняття та структура відпускної вартості одного туродня в туристичних підприємствах.

Механізм формування цін на послуги готельного господарства. Структура ціни на основні (послуги розміщення) та додаткові послуги підприємств готельного господарства, характеристика її складових елементів. Поняття та структура відпускної вартості одиниці послуги (одна людино-доба) проживання в засобах розміщення туристів.

Структурні елементи роздрібною ціни на інші послуги підприємств туристичної індустрії. Визначення повної собівартості, прибутку та податку на додану вартість у складі роздрібною ціни на інші послуги. Фактори, що впливають на їх величину.

Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін та умови їх застосування. Моделювання і калькулювання ринкових цін на основні, додаткові послуги та продукцію підприємств туристичної сфери.

Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.

#### **Тема 10. Інвестиційна діяльність та бізнес-планування на підприємствах туристичної сфери**

Поняття і види інвестицій Реальні і фінансові інвестиції. Інвестиційна політика підприємств туристичної сфери. Управління інвестиціями на підприємствах туристичної сфери.

Поняття бізнес-плану інвестиційного проекту туристичних підприємств. Цілі і завдання бізнес-плану. Зміст і структура бізнес-плану. Бізнес-план як інструмент реалізації економічної стратегії підприємства і здійснення конкретної маркетингової, фінансової та інвестиційної політики. Бізнес-план як комплексний документ поєднання планів: маркетингу, виробничого, організаційно-юридичного, фінансового, запобігання ризику. Методологічні основи розробки окремих розділів бізнес-плану підприємств туристичної сфери. Методи дослідження ринку туристичних послуг. Викладення прогресивної продуктової ідеї та перспективної виробничо-комерційної ідеї бізнес-плану розвитку туристичних послуг.

Особливості розробки бізнес-плану будівництва нового підприємства туристичної сфери.

Аналіз ефективності використання економічного потенціалу та особливості розробки бізнес-плану реконструкції діючого підприємства туристичної сфери.

#### **Основна література:**

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
- 6.
10. Закони України «Про підприємництво» від 07.02.1991 № 698-XII. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>

11. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 № 3857-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>
12. Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
13. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
14. 15. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 № 3773-VI. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
16. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про утворення Ради туристичних міст і регіонів» від 09.02.2016 № 204. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0204731-16>
18. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» від 16.03.2017 № 168-р. Відомості Верховної Ради України. [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>
19. Аветисова А.О. Економіка підприємства. Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. 190 с.
20. Бугіль С.Я. Економіка туристичного підприємства: конспект лекцій. Львів : ЛНАУ, 2019. 106 с.
21. Економіка туризму: теорія та практика: підруч. / Мальська М.П. Рутинський М.Й., Білоус С.В., Мандюк Н.Л. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 544 с.
22. Власова Н.О., Краснокрутська Н.С. Економіка ресторанного господарства. Харків, Світ книг, 2015. 389 с.
23. Городня Т.А., Щербак А.Ф. Економіка туризму: теорія і практика: навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2012. 436 с.
24. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 224 с.
25. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
26. Ткаченко Т.І., Гаврилюк С.П. Економіка готельного господарства і туризму: навч. посібник. Київ : КНТЕУ, 2010. 179 с.

#### Додаткова література:

7. Бугіль, С. 2018. Пріоритети фінансової децентралізації в забезпеченні сталого розвитку територіальних громад України. Науково-практичний журнал „Причорноморські економічні студії”, 27, с. 83-88.
8. Бугіль, С. 2018. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в умовах євроінтеграції. Науковий журнал „Молодий вчений”, 10 (62), с. 726-729.
9. Герасименко В.Г. Основи туристичного бізнесу. Одеса : Чорномор'я, 1997. 160 с.
10. Дудяк, Р. та Бугіль, С. 2018. Розвиток туризму на міжнародному рівні. Вісник ЛНАУ : Економіка АПК, 25, с. 107-114.
19. Малик, Л. 2011. Роль та місце туризму в економіці країни та розвиток туристичного бізнесу. Молодь і ринок, 3 (74), с. 67-72.
20. Поплавська, Ж. та Поплавський, В. 2006. Фінансовоорганізаційні аспекти туристичного бізнесу. Фінанси України, 1, с. 121 – 128.
21. Самойленко, А. 2013. Роль туризму у світовій економіці. Інвестиції: практика та досвід, 20, с. 72-76.
25. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
26. Трохимець, О. та Шелеметьєва, Т. Практика стратегічного планування в системі управління розвитком туризму в Україні. Держава та регіони : Економіка та підприємництво, 2018 р., 4 (103), с. 70-78.
32. Chang, S. Experience economy in the hospitality and tourism context. Tourism management perspective. 2018. No. 27. P. 83–90.
33. Hwang J., Lee J. A strategy for enhancing senior tourists' well-being perception: Focusing on the experience economy. Journal of Travel & Tourism Marketing. 2019. No. 36 (3). P. 314–329.
35. Social Transformations of the National Economy in the Context of European Integration Processes: Collective monograph / S. Bugil and others: [Ed. by Doctors of Economics Sciences, Prof. Lupenko Yu., Pasichnyk Yu.] Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2019. 370 p. ISBN 978-3- 953794-29-3.

### Ресурси мережі Інтернет:

1. Офіційний сайт Президента України. [online] Доступно: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. [online] Доступно: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Урядового порталу. [online] Доступно: <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. [online] Доступно: <http://www.me.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [online] Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Журналу «Урядовий кур'єр». [online] Доступно: <http://www.ukurier.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. [online] Доступно: <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Львівської національної бібліотеки України ім. В. Стефаника. [online] Доступно: <http://www.lsl.lviv.ua/>
9. Міжнародний центр перспективних досліджень. [online] Доступно: <http://icps.com.ua/>
10. Всесвітній економічний форум. [online] Доступно: <https://www.weforum.org/>
11. ЮНЕСКО (UNESCO) – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). [online] Доступно: <https://ru.unesco.org/>
12. Всесвітня рада з туризму та подорожей. [online] Доступно: <https://www.wttc.org/>
13. Всесвітня туристична організація. [online] Доступно: <http://www2.unwto.org/>

1.2. Дистанційний курс: Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В. Економіка туристичного підприємства // Навчально-методична праця. - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021-2023. Режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5330>

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи: Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В. Економіка туристичного підприємства // Навчально-методична праця. - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021-2023. Режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5330>

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післятестастійного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5330>

4. Завдання семестрових екзаменів (письмових залікових робіт): <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5330>

